

„Piros fejfák”

Szovjet hősi sírok Szolnok megyében

Magyarországot rendkívül hosszú ideig, mintegy 194 napig tartó hadműveletek során szabadította fel a Vörös Hadsereg. Hazánk területét nem érintette ugyan a közvetlenül Berlin elfoglalását célzó „főcsapás iránya”, a fasiszta csapatok azonban a természetes akadályokat, a Kárpátokat, a Tiszát, a Dunát, s majd a Balatont kihasználva, a városokat és a polgári lakosságot nem kímélve, elke-seredetten védekeztek. Ellenállásukat csak súlyos vérveszteségek, 140 ezer szovjet katona élete árán lehetett megtörni. Bár a legtöbb áldozatot a Debrecen környéki csaták, a budapesti utcaharcok és a Balaton—Székesfehérvár térsé-gében folytatott hadműveletek követelték, a Vörös Hadsereg egységei szinte minden egyes település elfoglalásáért megküzdöttek.

Szolnok megye felszabadulásáról az eltelt négy évtized során számos publi-káció jelent meg, amelyek a harcokat és az élet megindulását részletesen ismer-tetik, arról azonban, hogy megyénk területén az 1944. október 7-től november 17-ig folytatott hadműveletek következtében mennyi szovjet katona esett el, nem közölnek adatokat e művek. Az elesettek pontos számát 40 év után lehe-tetlen kideríteni, hiszen sokan eltűntek, vagy megsebesülésük után a hátországi katonakórházakban haltak meg.

A Szolnok megyei Levéltárban a felszabadulás forrásait kutató munka során, a közelmúltban egy rendkívül értékes iratcsomó került elő, egy olyan dokumentum, amelynek segítségével hozzávetőlegesen következtethetünk a Szolnok megye területén elhunyt szovjet hősi halottak számára.

1949. tavaszán a belügyminiszter 122.090. (1949. III.) 1—2. számú rendelete alapján a szovjet hősi temetőket és sírokat összeírták, sok esetben fényképet is készítettek azokról. A felmérés tartalmazta az eltemetettek számát, sírbakerü-lésük időpontját és ha ismert volt, a hősök neveit, születésük és elhalálozásuk időpontját.

A megye minden településéről beérkezett jelentéseket a Szolnok megyei Levéltár 2585/1949. számú alispáni iratcsomója tartalmazza, amelyben az alábbi, az adatokat összegező kimutatás is megtalálható:

*Jász-Nagykun-Szolnok vármegye alispánjától
Szolnok, Gorove u. 2.
Előadó: V. ügyosztály
ad 6327/1949. ki.*

Kimutatás a vármegye területén levő szovjet katonai temetőkről és sírokról:

1. Szolnok m. város

Közös szovjet katonai temető, a római katolikus temető díszsírhelyén.

A temetés időpontja: 1946 nyarától 1948 nyaráig.

A temetőben 12 márványtáblás közös sír és 1 vasbeton szerkezetű obeliszk van.

Eltemetve: törzstiszt 1, tiszt 47, altiszt 13, közlegény 191, ismeretlen 174, összesen: 426 fő.

2. Jászberény m. város

Közös szovjet katonai temető a város határában, a Fehértói temető mellett.

A temetés időpontja: 1945 évi november hónap.

A temetőben 6 közös és 20 egyes sír van.

Eltemetve: altiszt 35, közlegény 112, összesen: 147 fő.

3. Kisújszállás m. város:

Közös szovjet katonai sír a városháza melletti parkban.

A temetés időpontja: 1945. év április 27., 28., 29.

1 közös sír van.

Eltemetve: törzstiszt 1, tiszt 5, altiszt 4, közlegény 6, ismeretlen 66, összesen: 82 fő.

4. Túrkeve m. város:

Közös szovjet katonai sír a köztemetőben.

A temetés időpontja: 1948. év december hónap.

1 közös sír van.

Eltemetve: ismeretlen szovjet katona 19 fő.

5. Mezőtúr m. város:

Közös szovjet katonai sír a református és evangélikus temetőben.

A temetés időpontja: 1944. év ősz.

9 közös sír van, 4 keretben.

Eltemetve: törzstiszt 1, tiszt 2, altiszt 4, közlegény 308, összesen: 315 fő.

6. Törökszentmiklós község:

Közös szovjet katonai sír a református temetőben.

1 közös sír van.

A temetés ideje, a sírban fekvők száma, neve, rangja ismeretlen.

7. Jászárokszállás község:

Közös szovjet katonai sír a községi temetőben.

A temetés időpontja ismeretlen.

2 közös sír van.

Eltemetve: ismeretlen szovjet katona 230 fő.

8. Jászfényszaru község:

Közös szovjet katonai sír a községi temetőben.

A temetés időpontja: 1948. november hónap.

1 közös sír van.

Eltemetve: ismeretlen szovjet katona 12 fő.

9. Kunszentmárton község:

Közös szovjet katonai sír a Hősök Kertjében.

A temetés időpontja: 1947. év november hónap.

Eltemetve: ismeretlen szovjet katona 16 fő.

10. Tiszaföldvár község:

Közös szovjet katonai sír a Hósi szobornál, Hósi temetőben és a községi új temetőben.

A temetés időpontja: 1944—45. év.

1 közös és 6 egyéni sír van.

Eltemetve: törzstiszt 2, tiszt 4, ismeretlen 7, összesen: 13 fő.

11. Kőtelek község:

Szovjet katonai sír Hunyadfalva településen.

1 egyéni sír van.

Eltemetve: ismeretlen szovjet katona 1 fő.

12. Zagyvarékas község:

Közös szovjet katonai sír a köztemetőben.

A temetés időpontja: 1949. február 8.

Eltemetve: ismeretlen szovjet katona 11 fő.

13. Újszász község:

Szovjet katonai sír a római katolikus temetőben.

A temetés időpontja: 1945. év.

4 egyéni sír van.

Eltemetve: tiszt 1, közlegény 3, összesen: 4 fő.

Újszász község módosító jelentése szerint a községhez tartozó Göbolyjárás-tanyai iskolakertben még 5 közös sír van, melyben 23 ismeretlen szovjet katona van eltemetve.

14. Tiszagyenda község:

Szovjet katonai sír a köztemetőben.

A temetés időpontja: 1944. év november hó.

3 közös sír van.

Eltemetve: altiszt 1, közlegény 5, összesen: 6 fő.

15. Abádszalók község:

Közös szovjet katonai temető a római katolikus templom kertjében.

A temetés időpontja: 1945. év.

A temetőben 3 közös és 4 egyes sír van.
Eltemetve: tiszt 3, altiszt 1, közlegény 47, összesen 51 fő.

16. Kunmadaras község:

Közös szovjet katonai temető az állami iskola előtt.

A temetés időpontja: 1945. év.

A temetőben 3 közös sír van.

Eltemetve: ismeretlen szovjet katona 24 fő.

17. Dévaványa község:

Közös szovjet katonai temető a római katolikus templom melletti köztéren.

A temetés időpontja: 1944—1946. év őszeig.

A temetőben 5 közös és 18 egyes sír van.

Eltemetve: törzstiszt 1, tiszt 11, altiszt 5, közlegény 100, ismeretlen 393, összesen 520 fő.

18. Kunhegyes község:

Közös szovjet katonai temető, Szabadság tér, községháza díszkertje.

A temetés időpontja: 1945. május 1.

A temetőben 2 közös sír van.

Eltemetve: tiszt 4, közlegény 11, összesen 15 fő.

19. Tomajmonostor község:

Szovjet katonai sír az egészségház és az iskola közötti részen.

A temetés időpontja: 1944. év.

A temetőben 3 sír van.

Eltemetve: tiszt 1, közlegény 4, összesen 5 fő.

20. Tiszaderzs község:

Közös szovjet katonai sír a református templom kertjében.

A temetés időpontja: 1945. év.

A temetőben 1 közös sír van.

Eltemetve: ismeretlen szovjet katona 3 fő.

21. Tiszabura község:

Közös szovjet katonai sír a Hősök terén.

A temetés időpontja: 1944. év.

1 közös sír van.

Eltemetve: ismeretlen katona 20 fő. (A holttesteket 1946-ban exhumálták és a szolnoki Hősi temetőben helyezték el.)

22. Szajol község:

Szajol község utólagos jelentése szerint a köztemetőben 2 szovjet katonai sír van.

23. *Felsőszászberek jegyzői kirendeltség:*

Felsőszászberek jegyzői kirendeltség utólagos jelentése szerint a köztemetőben 1 ismeretlen szovjet katonai sír van.

Az adatfelmérés idején Jász-Nagykun-Szolnok vármegye területe némileg eltért a jelenlegi Szolnok megye területétől. 1950-ben Heves megyétől Tiszafüred, Tiszaigar, Tiszaörs, Tiszaörvény, Tizzaszőlős és Nagyiván községeket, továbbá Békés megyétől Öcsöd községet Szolnok megyéhez csatolták. E települések adatai természetesen még nem kerülhettek bele az összeírásba. Ugyancsak 1950-ben az összeírásban szereplő Dévaványa Szolnok megyétől Békés megyéhez került.

Bár az ismertetett kimutatás alapján közel 2000, megyénkben eltemetett szovjet katonáról tudunk. Figyelembe véve az eltűnteket, a később elhalálozott sebesülteket és a harcok idején jeltelen sírokba kerülteket, jóval többre, legalább 2300–2500-ra becsülhetjük Szolnok megye akkori területén elesett szovjet hősök számát.

Az egyes városok és községek által betervezett adatokból nem lehet a harcok méreteire következtetni. Szolnokon, Jászberényben és Mezőtúron katonakórház működött, ahol sok máshonnan odaszállított szovjet sebesült is meghalt. Az összeírásból az is kiderül, hogy az elhunytak sok esetben nem a harcok idején, hanem jóval a háború befejezése után kerültek végső sírhelyükre. Szolnokon és Jászberényben a hősi temetőben a háború után a környékbeli községekből beszállított, exhumált holttesteket is elhelyeztek.

Az összesítők, a városi és községi jelentéseket, az emlékművek és a sírok fényképeit tartalmazó levéltári csomó pontatlanságai ellenére értékes dokumentum, olyan forrás, amelyet a felszabadító harcok és az elesett hősi halottak adatai iránt érdeklődők kutatómunkájukhoz felhasználhatnak.

